

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:04.02.2020 ✓Accepted/Kabul:19.02.2020

DOI: 10.30794/pausbed.684376

Araştırma Makalesi/ Research Article

Günday, R. (2020). " Alain Robbe-Grillet'nin *Labirentte* Romanında Nesne Ve Kişi Betimlemelerinin İşlevi" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 39, Denizli, s. 229-238.

ALAIN ROBBE-GRILLET'NİN *LABIRENTE* ROMANINDA NESNE VE KİŞİ BETİMLEMELERİNİN İŞLEVİ*

Rıfat GÜNDAY**

Özet

Anlatım ile birlikte betimleme romanın iki temel kompozisyon boyutundan birisini oluşturmaktadır. Yazarlar genellikle görünür kılmak ya da dikkatleri çekmek istedikleri öğeleri ve olayları romanlarında betimleyerek okura sunmaktadırlar. Bununla birlikte betimlemelerdeki işlevsellik bir edebi ekolden diğerine veya bir yazardan diğerine değişebilmektedir. Romantik ekol yazarları için betimlemelerde temel işlev kahramanların duygularını veya tutkularını anlatma aracı olmaları iken, gerçekçi ve doğalcı yazarların yapıtlarındaki betimlemelerin temel işlevi toplumsal koşullara ve insanların durumlarına ayna tutmak olarak belirtilebilir. 1950'lerden sonra ortaya çıkan Yeni Roman Ekolü yazarlarının romanlarında ise betimlemelerin daha farklı amaçlara yönelik yapıldığı ve farklı boyutlar içerdiği görülmektedir. Bir başka deyişle romanlarda betimlemelerin doğası ve işlevleri değişmiştir.

Yeni Roman Ekolü yazarları ve ekolün kuramcıları arasında yer alan Alain Robbe-Grillet romanlarında betimleme boyutuna geniş yer vermektedir. Zira ona göre, betimleme yapmaksızın sadece anlatıma dayalı bir roman yazmak, anlatıma yer vermeden betimlemeye dayalı bir roman yazmaktan çok daha güçtür. Kısaca belirtmek gerekirse romanda betimleme boyutunu önceleyen yazarlardan birisidir.

Labirentte (Dans le Labyrinthe) adlı romanda Robbe-Grillet romanın başından sonuna kadar betimlemelerini sürdürmektedir. Yazar betimlemelerini romanın başında ve bir seferde yapmayı, aynı nesne veya kişinin betimlemesini birçok kez ve parça parça sunmaktadır. Dolayısıyla aynı nesne ya da kişi hakkında durağan bir betimleme değil, değişken bir betimleme söz konusudur. Nesnenin konumu veya kişinin pozisyonu betimlemelerde odak noktasını oluşturmaktadır. Romancının yapıtında ağırlığı nesne betimlemelerine verdiği söylenebilir. Nesnelere betimlerken Robbe-Grillet onları, şekil, renk, madde gibi özellikleri ile sunmakta, ancak nesnenin kendi özelliği dışında onlara sembolik anlamlar veya işlevler yüklememeye özen göstermektedir. Durum böyle olunca, ev eşyaları ve kıyafetler yanında ağırlıklı olarak insanların günlük yaşamında pek de önem taşımayan nesnelere sıkça ve ayrıntılı olarak betimlenmektedir. Kişi betimlemelerine gelince, yazar kahramanlarını aile bağları, baştan ayağa fiziksel portreleri, karakterleri, statüleri veya yaşam koşulları ile okura sunmamaya özen göstermektedir. Roman sonuna kadar bir isimden bile yoksun olarak tanımlanan kişiler, psikolojileri ya da tutkuları ile değil daha çok bilinç evrenleri ile betimlemelerde yer almaktadırlar. Kişiler ete kemiğe bürünmüş canlı kişiler olarak değil de adeta bir resmi ya da karikatürü anımsatan bir boyutta sunulmaktadır. Geleneksel romanlardaki betimlemelerde dikkat çeken kişi-nesne özdeşleşmesine de Labirentte romanında rastlanmamaktadır. Zira nesne betimlemeleri, ona sahip olan kişilerin sosyo-ekonomik koşulları üzerine herhangi bir işlevsellik içermemektedir. Robbe-Grillet'nin nesne ve kişi betimlemelerini yaparken modern gerçekçilik anlayışı doğrultusunda hareket ettiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Roman, Betimleme, Nesne, Kişi, İşlev.

*Bu çalışma Uluslararası 19 Mayıs Multidisipliner Çalışmalar Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

** Prof. Dr. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı, SAMSUN.
e-posta: rgunday@omu.edu.tr (orcid.org/0000-0001-8356-5098)

THE FUNCTION OF THE DESCRIPTIONS OF OBJECTS AND SUBJECTS IN THE NOVEL “LABIRENTE” OF ALAIN ROBBE-GRILLET

Abstract

Description, together with narration, consists of one of the two elements of a novel. Authors generally describe the events, or elements that they want to pay attention in their novels. Together with this, the function in the descriptions may vary from one ecote to other or one author to other. Whereas the basic function of description in the works of romantic authors' descriptions is to describe the feelings and passions, the basic function of description in the works of realist and naturalist authors' descriptions is to reflect the societies circumstances and people's stances. It is clearly seen that in the descriptions in New Novel Ecole, emerging after 1950s, the aims are different in the descriptions and has different extents. In other words, the nature of descriptions and functions have changed.

Alain Robbe-Grillet, who is among the authors and the pioneers in New Novel Ecole, gives wide publicity to descriptions. In his opinions, writing a narrative novel without making any descriptions is more difficult than writing a descriptive novel without narration. To put it in short, he is one of the pioneers that emphasizes the importance of descriptions.

In the novel of Labirente (Dans le Labyrinthe), Robbe-Grillet gives a place to descriptions along with the novel. He does not describe just one time at the beginning of the novel, rather, he makes descriptions about the same object and person in many times with repetitions. This means that there are changeable and variable descriptions, not just a stabile description of a person or object. The location of an object or person is the focus of the descriptions. It can be said that the author in the works gives importance on the object descriptions. While describing the objects, Robbe-Grillet presents them together with their forms, colour, material, but he tries to avoid putting symbolic or functional meaning on them. For this reason, home materials and clothes are described since they do not carry much importance. When it comes to the descriptions of subjects, the author tries to present the protagonists' family ties, physical portrays, characters, statues and life conditions. Along with the novel, the introduced people, without a name, are described with consciousness stages, not with their psychological stances or passions. The characters are described like they are formal or caricature than a normal alive people. The unity of person-subject, which is generally in the traditional novel descriptions, is came across in Labirente novel. The descriptions of objects do not include any function on the owners' socio-economic conditions. It is seen that while Robbe-Grillet makes the object or person descriptions, he follows the understanding of modern reality.

Key words: *Novel, Description, Object, Subject, Function.*

GİRİŞ

Roman yapısal öğeleri, kompozisyon düzeni ve teması ile vücut bulan kurmaca bir üründür. Kişiler, zaman, mekân ve öykü romanın yapı öğeleri arasında yer alırken, anlatım, betimleme, diyalog ve monolog romanın kompozisyon öğelerini oluşturmaktadırlar. Romanın geçmişinden bugüne betimleme öykünün sunumunda önemli bir boyuta sahiptir. Betimlemeye başvurmaksızın bir öyküyü tamamlamak olanaksız gibidir. Romanda “betimleme, anlatıma göre daha kaçınılmazdır, anlatmadan betimlemek, betimlemeden anlatmaktan daha kolaydır. Zira nesnelere hareketsiz var olabilirler, ancak hareket nesnelere olmaksızın var olamazlar.” (Genette, 1972:5). Yazarlar zaman zaman farklı amaçlar için romanlarında betimlemeye başvururlar. Kimi yazarlar uzun uzadıya ayrıntılı betimlemeler yaparken, kimi yazarlar da kısa ancak birçok işlevi olan betimlemeleri tercih etmektedirler. Bazı sahneleri uzun uzun anlatmak yerine kısa betimlemelerle sunmak çok daha etkili olabilmektedir. Zira betimleme az sözle çok şey anlatma sanatıdır. Öte yandan betimleme yaparak yazarlar anlatmak istedikleri şeyleri daha görünür kılmaktadırlar. Bu da okur üzerinde daha büyük ve kalıcı etki bırakmaktadır.

17. yüzyıl klasik ekol romanlarında yazarlar daha çok gelenekleri ve kişilerin karakterlerini betimlemekteydiler. Amaç düzgün toplum ve ideal insan tipini sunmaktı. Romantik ekol yazarları romanlarında doğayı, insanların duyguları ve hayallerini betimlemekte, doğa ile insan arasındaki uyum ve uyumsuzlukları yansıtmaktaydılar. Gerçekçilik (realizm) ve doğalcılık (natüralizm) akımları yazarları romanlarında gözlem ve betimlemeye bolca yer verirken, özellikle kent sokaklarından hareketle toplumsal koşulları, gelenekleri, aile yaşantısındaki dramları ve bireylerin tutkularını betimlemeler aracılığı ile görünür kılmaya çaba sarf etmekteydiler. “Yapıtında öykülemeye fren koyan yazar, tutkuları, töreleri ve maceraları betimleyerek ilgiyi artırmaya çalışmaktadır.” (Astier, 1968:15). Eşya ve mekân betimlemeleri, sahipleri ya da orada yaşayan insanların ekonomik durumları hakkında okura bilgi vermekteydi. Gerçekçi (realist) ve doğalcı (natüralist) yazarların romanlarındaki betimlemeler, adeta toplumun

bir tablosunu oluşturmaktaydı. 20. Yüzyılın ikinci yarısında etkin olan yeni roman ekolü yazarları ise özellikle nesne betimlemelerine geniş yer verirken betimlemelerin farklı boyutlar içerdiği görülmektedir. Betimlemelerde hem yöntem hem de işlevsel boyut değişmiştir.

Yeni roman ekolü yazarları ve ekolün kuramcıları arasında yer alan Fransız yazar Alain Robbe-Grillet, roman ve senaryo roman türlerinde eserler vermiştir. Romanlarının bir ucundan diğer ucuna betimleme boyutu geniş yer tutmaktadır. Ancak Robbe-Grillet geleneksel romancılar gibi betimlemeleri romanlarının başında bir seferde yapıp bitirmemektedir.

Diğer romanları gibi *Labirente (Dans le Labyrinthe)* adlı romanında da Robbe-Grillet, genelde nesne ve yer, zaman zaman da kişi betimlemeleri yaptığı görülmektedir. Romanın başlığı, yapının içeriği ve yapısal kurgusu konularında ip uçları vermektedir. *Labirente* bir çıkmazlar, karışıklıklar, sıkıntılar ve bunalımlar dünyasına göndermelerde bulunan bir kavramdır. Bu başlığa uygun olarak, yazar romanında yapı bakımından; tekrar ve geçişlerle dolu, başı ve sonu belli olmayan, parça parça betimlemeler yapmakta ve çıkış noktaları bir türlü bulunamayan mekanlar ile bu mekanlar içerisine yerleştirilmiş bazı nesne ve kişileri betimleme unsuru olarak seçmektedir. Betimlemelerde bir bütünlük söz konusu değildir. Bu da okurun öyküyü takibini güçleştirmektedir. İlk başta, romandaki gerçek dünya ile, öykünün hareket noktasını oluşturan bir tablodaki evren arasında başlangıç ve bitiş sınırlarının ayırt edilemediği geçişler bulunmaktadır. Okur, hangi betimlemelerin tablodaki evreni hangilerinin romanın gerçek dünyasındaki nesne, mekân ve kişileri yansıttığını ayırt edememektedir. İçerik bakımından ise 20. yüzyıl toplumunun kentleşme, teknoloji ve makineleşme sonucu oluşan monoton yapısını, eşyanın yerini ve insanın bu kent yaşamı ve teknoloji ürünleri dünyasında azalan önemini sergilemeye çalışmaktadır.

Bu çalışmada amaç *Labirente* romanındaki nesne ve kişi betimlemelerini inceleyerek betimlemelerdeki işlevsel boyutu irdelemektir. Çalışmamızda özellikle aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

- 1) Romanda betimlemelerin yeri nedir?
- 2) Nasıl bir betimleme yapılıyor?
- 3) Yazar daha çok hangi nesnelere betimlemektedir?
- 4) Hangi kişilerin betimlemesine ağırlık veriliyor?
- 5) Betimlemeler kim tarafından yapılıyor?
- 6) Betimlemelerde hangi boyut ön planda tutuluyor?
- 7) Betimlemenin öyküye katkısı ne?

1. NESNE BETİMLEMELERİ

Robbe-Grillet'in diğer romanlarında olduğu gibi *Labirente* romanında da ardı arkası kesilmeyen, parçalar halinde ve zaman zamanda tekrarlanan nesne betimlemeleri dikkati çekmektedir. Romancı nesnelere belli bir düzene göre betimlememektedir. Aynı nesneyi roman boyunca birçok kez betimliyor. Yeni roman yazarlarının betimlemelerinde nesnelere, hatta aynı nesnenin karmaşık/kompleks bir şekilde sunumu söz konusudur (Ricardou, 1967:70). Bu durum betimleme, sahnelerini anlaşılmasız kılıyor. Oysa Balzac gibi geleneksel roman yazarları nesnelere belirli bir plan dahilinde ve bütünlük içerisinde betimlemekteydi. Örneğin *Goriot Baba* romanının başında yazar yaklaşık otuz sayfayı betimlemeye ayırmıştır, önce Vauquer Pansiyonu ve içerisindeki eşyalar bir düzene göre ve tüm ayrıntıları ile betimlenmektedir. Romanın baş kahramanı Goriot babanın kaldığı oda ve orada yer alan eşyalar bir bütünlük içerisinde tanıtılmaktadır.

Labirente romanında anlatıcının odası tanıtılırken orada yer alan nesnelere bir bütünlük içerisinde ve ayrıntılı olarak betimlenmeyip, romanın birçok yerinde aynı odanın betimlenmesine dönüldüğü görülmektedir:

Buraya ne güneş, ne rüzgar, ne yağmur ne de toz giriyor. Yüzeyleri, masanın vernikli tahtasını, mumlu zemini, şöminenin ve şifonyerin mermerlerini ince toz kaplamaktadır, toz bizzat odanın kendisinden kaynaklanmaktadır: zeminden, yataktan, perdelerden veya şöminedeki küllerden olabilir. (...) Abajur tavanda bir ışık çemberi oluşturuyor. (Robbe-Grillet, 1959:9-12).

Zeminde keçe terliklerin yataktan şifonyere, şifonyerden şömineye, şömineden masaya izleri bulunuyor. Ve masanın üzerinde nesnelere yer değiştirmesi filmin devamını sekteye uğrattırıyor, yüzeyin boşluğu nedeniyle ötede beride parçalanmalar, çizgi izi gibi vernikli ahşap kare masanın açısında olmayan sol arka köşede, ancak kenarlarına paralel yaklaşık on sentim gerisinde. Kare kenardan on beş santim. Kızıl kahverengi ahşap orada parlıyor. (...) Diğer tarafta, masanın doğru açısında yükselen lamba yer almakta. (Robbe-Grillet, 1959:14).

Buraya ne yağmur, ne kar, ne de rüzgar giriyor; (...) yatak, şöminedeki küller, yerden abajurun arkasına gizlenen sineğin gölgesinin yansıdığı tavana kadar kıvrımları uzanan perdeler. (Robbe-Grillet, 1959:220).

Anlatıcının odasında betimlenen bu nesnelere romanın olay örgüsü içerisinde herhangi bir işlevsel yanı bulunmayan önemsiz nesnelere olduğu dikkat çekmektedir.

Labirentte romanında betimlenen başlıca nesnelere: anlatıcının odasındaki masa, şifonyer ve abajur, sokak lambaları, askerin kolunun altındaki paket, kışanının koğuşundaki yataklar, kafedeki masalar bunlara örnek olarak verilebilir.

Nesne betimlemeleri romanın olay örgüsü içerisinde pek de belirleyici bir role sahip değildirler. Nesnelere otonom dünyası, nesne-konu arasındaki bağın kopukluğu, tek bir cümleyle özetlemek gerekirse nesnelere varlıkları dışında başka referans anlamlar yüklenmediği gerçeği söz konusudur:

Edebiyat farklı amaçlar güder. Sadece bilim nesnelere içlerini tanıdığını iddia eder. (...) Nesnelere betimlemek, bilinçli olarak onları öykünün dışında tutmaktır. Artık onlara ne bir kimlik vermek ne de anlamlar yüklemek söz konusudur. Başlangıçta, insan gibi bir değer olmayan nesnelere, beklentinin dışında tutulmaktadır, sonunda da insan – nesne bağıntısı bulunmamaktadır. Betimlemeyle yetinmek, nesneye farklı anlamlar yüklemeye bir meydan okumadır: gerçekçi olmayan sempati, yabancılaştırıcı trajedi, sadece bilim alanına özgü anlamlandırma gibi boyutlar bir nesneye yüklenmemektir. (Robbe-Grillet, 1963:63)

Robbe-Grillet, özellikle gerçekçi ve doğalcı yazarların romanlarında ortaya koymaya çalıştıkları bilimin kurallarının edebiyata uyarlanmasına karşıdır, bu nedenle de gerçekçi ve doğalcı romancıların nesne betimlemelerini yaparken onlara yükledikleri anlamları reddeden bir tutumla nesne betimlemelerini yapar. Robbe-Grillet'in betimlemelerinde nesne, konu ve değerden soyutlanmış sadece kendi varlığı ile yer almaktadır (Vareille, 1981). Betimlemelerde nesnelere şekil ve boyut gibi özellikleri ile sunulmakta, ancak onlara sosyal veya metafizik bir işlev yüklenmemektedir. "Betimlenen nesne kendisi dışında başka bir işleve sahip değil, doğa üstü bir anlam veya bir sembol içermiyor, bakış nesnelere yüzeyinde durmak zorunda. (...) Nesneyle ilgili şekil ve boyut detayları bilgilerine yer verildikçe, nesne derinliğini kaybediyor. Bir saydamlık söz konusu, bu yüzeylerin arkasında iç gerçeklik, sır ve arka düşünce bulunmuyor." (Robbe-Grillet, 1963:71) Robbe-Grillet'in romanında eşyalar sembolik bağlarından kopuyor (Perugini, 2012:135).

Durum böyle olunca nesnelere dışardan bakıldığında herkesin aynı şekilde değerlendirebileceği şekil, renk, boyut ve kalite gibi özellikleriyle betimlendiği görülmektedir. Nesnenin şekilsel açıdan betimlemelerinde geometrik motifler dikkat çekmektedir. Nesne betimlemelerinde yazar eşyaları duygusal işlevsellikten soyutlayıp, geometrik şekil özelliklerine odaklanıyor (Kuzyk, 2018:17-18). Albérès (1964:117) ve Brooke-Rose (1964:143-144), Robbe-Grillet'i barok bir yazar olarak tanımlamaktalar. Adeta barok üsluptan esinlenme söz konusudur:

Yivli kolon merkezinde aynı kalınlıkta bir diskle çevrelenmiş iki sentim yüksekliğinde kare bir kaide (...).

Birkaç saniye dikey çizgiler çizen beyaz noktalar, sıkı ve hızlı şekilde yön değiştiriyor ve hemen yatay bir yön alıyorlar." (Robbe-Grillet, 1959:9-10).

Geleneksel romancılar betimlemelerinde nesnelere dokunup onları adeta konuşurken, Robbe-Grillet onlara sadece bakmakla yetinmektedir. Bir başka deyişle yazar eşyaların duygusal değil, görsel betimlemesini yapıyor. Simon (1966:299) romancının nesnelere olduğu gibi göstermek için bir göz jimnastiği hareketiyle sunduğunu vurguluyor. Sinema sanatından da esinlenen Robbe-Grillet betimlemelerini yaparken adeta kamerasını nesnelere üzerinde gezdiriyor izlenimi vermektedir. Yazar sadece eşyaları betimlediği andaki konum ve görünümüne göre sunmaktadır. Bu sinema sanatının kullandığı bir sunum tekniğidir (Bloch-Michel, 1973:147). Romandan birkaç örnek kare:

Katlanmış örtüler şiltenin açık fonu üzerinde bir köşede birbirine giren iki karanlık dikdörtgen şekli oluşturuyor. Sağ ve sol tarafta birbirinden ayrı iki yatak. (Robbe-Grillet, 1959:105).

Sadece masanın üzeri, lambanın konik abajurunun altı ortaya yerleşmiş süngü gibi aydınlanıyor. Simetrik iki kenarı keskin güçlü ve kısa bıçak ağzı, odak noktasında bir yanı lambanın ışıklarını odanın ortasına doğru gönderen parlak çeliğin iki yanını sunuyor. (Robbe-Grillet, 1959: 80).

Yaralının bulunduğu salona gelince, hiçbir şeye göndermede bulunmayan beyaz dekorlu lake metalik yatakların yer aldığı düzenli bir oda. (Robbe-Grillet, 1959: 166).

Bu iki sentim çapında düzgün cam bir bilye. Bütün yüzeyi düzgün ve narin. (Robbe-Grillet, 1959: 166).

Robbe-Grillet nesnelere dış gerçekliğine öylesine odaklanıyor ki onları görünümü yanında gölge ve saçıkları ışıkla dahi betimliyor. Bir nesneyi betimlerken, şekil, boyut ve renk gibi özellikleri yanında aynı zamanda onu vücut bulduğu maddesi ile de tanıtır. Bu özellikler tüm nesnelere için ortak olan özelliklerdir ve bunlara baktığında herkes aynı şeyleri görmektedirler. Kadının odasındaki eşyalar betimlenirken de bu yöntem izlenmektedir:

İçerisinde hiçbir şeyin olmadığı siyah mermerden düzgün bir şömine, büyük dikdörtgen bir ayna, yüksek demir bir tabla (...), daha yüksek bu açıdan bakıldığında belirlenemeyen, mermerin kenarına yeterince yerleşmemiş, tabletin üzerinde oldukça uzun, çok yüksek olmayan sadece bir ya da iki sentim yüksekliğinde bir nesne; aynada kıvrımları dikey yansımalar oluşturan kırmızı, pürüzsüz, saten perdeler yansıyor. (Robbe-Grillet, 1959:191).

Bütün roman boyunca yazar, askerin kolunun altında taşıdığı bu kutudan söz etmekte, ancak son sayfaya kadar bu kutuyu sadece şekil, boyut ve renk özellikleriyle, bir başka deyişle dış görünüşüyle betimliyor:

Bir ayakkabı kutusu boyutlarında ve şeklinde olan dikdörtgen kutu paket tahtasının üzerine yerleşti. (...) Ona kahve renkli kağıtla kaplı kutuyu birinin alıp almadığını sormak lazım; ip çözülmüş ve paket açılmak zorunda kalmış. (Robbe-Grillet, 1959:161-162).

Kıyafet betimlemelerinde de şekil ve renk özellikleri kendini gösteriyor. Roman kahramanlarının giydikleri kıyafetler kişisel anlamlandırma yapılamayacak bir şekilde betimlenmektedir. Romanın kahramanı konumundaki askerin kaputlarının tanıtımı:

Şekil ve rengiyle kaputlar, günlük üniforma kaputlarına benziyor. (Robbe-Grillet, 1959:166).

Her zaman nötre bir bakış açısına sahip anlatıcının gözünden nesnelere betimlenmektedirler. Eski ya da yeni, büyük veya küçük, dikdörtgen ya da kare, beyaz veya siyah, soluk ya da canlı renkte olabilir ancak bu özellikleri nesneye kendi işlevi dışında başka bir işlev yüklememektedir.

2. KİŞİ BETİMLEMELERİ

Balzac, Stendhal, Zola ve Flaubert gibi yazarların romanlarında kahramanların isimleri yapıtlara dahi verilebiliyordu, örneğin *Le Père Goriot*, *Madame Bovary*. Söz konusu yazarlar kahramanlarını bütün geçmişleri, çevreleri, aileleri, kimlikleri, kişilikleri, meslekleri, tutkuları, gelecek hayalleri ve tüm fiziksel özellikleriyle sahneye koyuyorlardı. "Geleneksel romanlarda insanın yeryüzü macerasına bir anlam vermek ve insanın ve dünyanın imajını ortaya koymak için asıl hedef insan yaşamını anlatmaktır. Bu nedenle her roman, bir yandan yaşamı bütün romanı kapsayan ve bir yandan da insanlığı temsil eden bir kahramana sahip. Onun daima bir ismi, ailesi ve sosyal statüsü var." (Sunel, 1989:62). Kişiler üzerine betimlemeler öylesine ayrıntıya iniyordu ki bir kişinin jest

ve mimikleri karakteri üzerine bilgi veriyordu. Bu özellikleriyle kişiler bütün roman boyunca okurun zihninde yer ettiği gibi, yıllar sonra dahi onları tipleriyle, kimlikleriyle, kişilikleriyle hatırlamak mümkün oluyor.

Yeni roman ekolü yazarları, romanlarındaki kişi sunumlarında 20. yüzyıl insanının azalan önemine dikkat çekmek istemişlerdir. Romanda tüm olup bitenlerin merkezi konumunda olan bir kahraman tipini bulmak güçtür. Geleneksel romanlardaki kişiler ile yeni roman ekolü yazarlarının yapıtlarındaki kişileri karşılaştıran Sarraute, aralarındaki başlıca farkları şu şekilde vurguluyor: geleneksel romanda “kişi zengin bir şekilde görünüyordu, her tür varlıkla bezenmiş, iç çamaşırındaki para kesesinden burnunun damarlarına kadar hiçbir şeyi eksik değildi. Yavaş yavaş her şeyini kaybetti: atalarını, evini (...) giysilerini, bedenini, yüzünü, özellikle de herkesin arasında sadece kendisine ait olan değerli varlığı karakterini ve sık sık da adını (1956:57).

Robbe-Grillet’in romanlarında kişilerin geleneksel romanlardaki yerlerini ve önemlerini kaybettikleri görülmektedir. Yazar bazı romanlarında kişilerine bir ad dahi vermemektedir. *Labirente* romanının ana kahramanı bir askerdir. Ancak onun ne adı, ne ailesi, ne geçmişi, ne de karakteri ya da kişiliği hakkında bir bilgi veriliyor. Aynı şekilde romandaki diğer kişiler de benzer şekilde sunuluyor: romanın sonunda anlatıcının, adından söz edilmeyen bir doktor olduğu anlaşılıyor. Askerin sığındığı evdeki kadın ve çocuk, gittiği kahvenin sahibi patron gibi kişiler isimleri verilmeksizin sunuluyor. Romanın sonuna kadar hiçbir isim ve soy isim yer almıyor. Romanın sonuna doğru kahraman konumundaki askerin kolunun altında taşıdığı kutu açılınca paketin üzerindeki bir isimden söz ediliyor, paketin göndericisi Henri Martin. Ancak bu isim romanın öyküsü içerisinde herhangi bir yere ya da işleve sahip değil.

Labirente romanı İkinci Dünya Savaşı sonrası bir askerin öyküsünü anlatıyor ancak bunu geleneksel romanın yöntem ve tekniğiyle sunmuyor. Romanda koltuğunun altındaki kutuyu dahi alıcısına ulaştırmadan ölen asker romanın öyküsünde hiçbir işlevi gerçekleştiriyor. Roman kahramanı askerin varlığı ya da durumu sokaklarında yürüdüğü kentin labirenti anımsatan sokakları gibi belirsiz (Slusarka, 2011:12).

İnsanların günümüz dünyasında eski dönemlere göre gücünü kaybetmesine koşut olarak *Labirintte* isimli romanda da kişiler her şeyin merkezi olma durumundan uzak bir konumdalar. Kişilerin uzun uzadıya ne fiziksel portre ne de karakter betimlemeleri yapılmaktadır. Onların daha çok bilinç ve bilinçaltı dünyalarından söz edilmektedir. Yazarın roman kişilerini, varlıkları olmayan karikatürler düzeyine indirgeyerek birçok kişiyi aynı çizgilerle betimlemeye çalıştığı görülmektedir.

Bu bağlamda roman kahramanı konumundaki asker odada asılı tablodaki askerle, genç kadının oğlu çocuk yine tablodaki çocukla, burjuva kostümlü adam anlatıcı konumundaki doktorla özdeş kişilermiş gibi betimlenmektedir. Örneğin romanın yirmi beşinci sayfasında tablodaki çocuk betimleniyor, otuz yedinci sayfada bu çocuk gerçek yaşamda genç kadının çocuğu olarak sunulan çocukla özdeşleşiyor. Bu örnek Robbe-Grillet’in romanındaki kişilerin kimliksizlikleri ve kişiliksizlikleri konusunda takındığı tutumu ortaya koyuyor.

Biraz ön tarafta, arkası dönük kişilerle diğer tarafa dönük içenlerin dizilmiş ışığı arasında, deforme olmuş pantolon giymiş bacakların ortasında yerde oturan bir çocuk. (Robbe-Grillet, 1959:25).

Çocuk sürekli, zaman zaman yaklaşan, az ya da çok parlayan sıralanmış birbirini izleyen, öte yandan aynı zamanda bulanık gecede kaybolan ışıkları gözlemliyor.” (Robbe-Grillet, 1959:37).

Özellikle yardımcı karakterler söz konusu olduğunda romancı onları hiç betimlemiyor. Onlardan sadece birkaç kelime ile söz ediyor: patron, kahvenin müşterileri, kışladaki askerler vb. Bütün roman boyunca kahve patronu sahnede, ancak ne karakteri betimleniyor, ne de herhangi bir sözüne yer veriliyor. Asker ve çocuk gibi, adeta kahve patronunun da anlatıcının odasındaki tablodan roman kurgusuna taşıdığı izlenimi uyanmaktadır.

Salonda dikkate değer bir kalabalık toplanmış: jest yaparak küçük gruplar halinde konuşan çoğu sivil kıyafetli ayakta duran insanlar. (...) Bulunduğu üst konumdan daha görünür olan, iri uzun boylu patron kontuarın arkasında eğiliyor. (...) Bu kişilerden birisi asker, arkadaşlarının konuşmasına katılmak yerine, biraz sağ tarafta, sırtını salona doğru oturan içen insanlara bakmak için kontuarın çıkıntısına dayıyor (Robbe-Grillet, 1959:170-171).

Kafe patronu kendi açısından esrarengiz veya belirsiz. Tek bir kelime söylemiyor, tek bir jest yapmıyor (Robbe-Grillet, 1959:217).

Romandaki kişilerin gerçek yaşamla ilintileri olmadığından, onların etkin bir varlığından da söz etmek olanaksız gözükmektedir (Perugini, 2012:117). Romanın ana kahramanı asker, tablodan çıkıyor romanın betimleme sahnelerinde boy gösteriyor, kahvedeki gerçek askerle özdeşleşiyor. *Labirentte* romanında tablodan çıkan kişiler yaşam bulduğu, ya da daha çok kişiler birer karikatür ve siluet konumunda varlık buldukları için ana karakterler ve yardımcı figürler gibi bir sınıflama yapmak oldukça güç. Bununla birlikte romanda sözlerine yer verilen ya da ana kahraman ile bağıntıya geçen kişileri ana karakterler, romanda sadece kendilerinden söz edilmekle yetinilen kişileri ise yardımcı figürler olarak tanımlamayı uygun gördük. Yardımcı figürlerin gerçek varlıklar olduğunu iddia etmek güç iken, ana karakterlerin de insana özgü birçok özellikten yoksun bir şekilde sunuldukları görülmektedir.

Ana kahraman	Ana karakterler	Yardımcı figürler
Asker	Çocuk	Patron
	Genç kadın	Kafedeki iki asker
	Burjuva kıyafetli adam	Kışladaki askerler
	Onbaşı	Yayalar
	Tuğgeneral	Kafe müşterileri
	Hemşire	
	Doktor	

Robbe-Grillet kişilerinin tam bir fiziki portresini yapmıyor. Kimlik tanıtımında olduğu gibi kişilerin portre betimlemelerinde de bir eksiklik söz konusudur. Hiçbir kahramanını baştan ayağa betimlemiyor yazar. Onları parçalar halinde betimliyor. Bir bölümde yüzünü, bir başka yerde vücudunun bir diğer bölümünü betimliyor ve romanın sonuna kadar betimleme aralıklarla devam ediyor, ancak bir kişinin portresi tamamlanamıyor. Yazar roman kahramanı askeri sadece yüzüyle betimliyor:

Bu sadece yorgun bir yüz, birçok günden beri tıraş olmayan bir sakal nedeniyle daha da zayıflamış. (Robbe-Grillet, 1959:29).

Bunun dışında roman kahramanının fiziki betimlemesine yer verilmiyor. Aynı şekilde romanın ana karakterleri arasında değerlendirdiğimiz genç kadınının da sadece yüzü betimleniyor.

Kişi betimlemelerinde, ete, kemiğe ve bir karaktere bürünmüş net bir varlık taşıyan kahramanlardan söz etmek güçtür. Aslında Robbe-Grillet'nin kişileri karikatür ve hayalet görünümündedirler ve yazar bütün roman boyunca onlara can vermeye çaba sarf ediyor gibidir.

Labirentte romanında kişiler daha çok bilinç ya da bilinçaltı dünyalarında devinimsel hareketleri ve söz eylemleri ile varlıklarını sürdürmektedirler. Söz konusu romanda başta roman kahramanı asker olmak üzere kişiler, çevrelerindeki diğer kişilerle olan iletişim anlarında betimlendikleri görülmektedir. "Robbe-Grillet'nin kişileri, labirentik bir dekor içerisinde diğer kişilere bağlı olarak varlar." (Bourneuf et Ouellet, 1972:15). Bununla birlikte genç kadın ile oğlu dışında romanda akraba bağları betimlenmiyor. Herkes birbirine yabancı kişiler. Roman kişileri arasında yer alan başta asker olmak üzere, kadını, çocuğu, onbaşığı, hemşireyi, kahve patronunu, vb. okur, diğer kişilerle karşılaşma ve iletişim sahnelerinden tanıyor ancak.

Gözlerini sonuna kadar açan asker, ayakta hareketsiz ve dik bir şekilde kolları yanda duran çocuğun birkaç metre önünde karanlıkta sabit bir şekilde durmaya devam ediyor.

İlk sözü söyleyen çocuk. Ona uyuyor musun diyor? (Robbe-Grillet, 1959:191).

Kişilerin geleneksel romanlardaki sunu anlayışı ve yöntemine karşı çıkmakla birlikte Robbe-Grillet romanını kişilerden tamamen soyutlamamış, yeni bir gerçekçilik anlayışı ve bakış açısıyla roman öyküsünde kişilerin sunusuna yer vermiştir. Ona göre de romancının ilk görevi yapıtında insan gerçeğini sergilemektir: “roman yazmaya karar veren herkes, insanı ele almaya karar vermiştir.” (Robbe-Grillet, 1963:27).

Labirentte romanının da her sayfasında kişiler yer almakta, ancak her şeyin onların etrafında döndüğü hakim bir konumda değiller. Kişilerden tipler yaratma eğilimine karşı olan Robbe-Grillet kişilerin karakter yönden betimlenmelerine de karşıdır. Dolayısıyla kişiliğini veya karakterini bilmediği roman kahramanlarını sevmek ya da sevmemek gibi bir tavır takınmak durumunda değildir okur.

Yazar betimlemelerinde roman kişilerinin psikolojik analizlerine de yer vermemektedir. Geleneksel romanlardaki psikolojik çözümler, Robbe-Grillet’in romanında yerini bilinç ve bilinçaltı dünyasının sunusuna bıraktığı görülür. Bütün roman boyunca askerin anıları, düşleri ve tasasından söz edilmektedir. Yatağında uyandığında ateşi olmasına rağmen, kutuyu alıcısına ulaştırmak için yollara koyulur. Asker bilinç dünyasında birbirine karışan birçok şeyi kurgulamaktadır:

Niçin buradasın?

-Bilmiyorum diyor asker.

Muhtemelen çocuk cevabı işitmedi, zira soruyu yineliyor:

Niçin kışlada değilsin?

Bu konuda genç kadının da sorguladığı asker bir kışlası olup olmadığını hatırlamıyor. (...)

Burada öleceksin asker diyor.

Asker bu sorunun da cevabını bilmiyor. Ona sorulan soruya şaşırıyor. Açıklamalar bulmaya çalışıyor. (Robbe-Grillet, 1959:197).

Robbe-Grillet kişilerini, eski mitlerden, trajedi ve dram imajlarından, ideolojik kimliklerden soyutlayarak betimlemektedir. Her ne kadar romanını sembolik değerlerden arındırmaya çalışsa da yazar, askerin labirentik sokaklardaki sıkıntılı durumu, toplumda bugünün insanının durumunu yansıtmaktadır denilebilir. “Bizim insanlık durumumuzu sembolize eden *Labirentte* romanının askeri, hasta olan ve başarısızlığa adanmış bir labirent bilmecesini çözmeye çabalarken nihayetinde ölen bir insandır.” (Stoltzfus, 1980). Asker kutuyu alıcısına ulaştıramadan ölüyor. Asker ölmeden önce bilincini ve martikül numarasını kaybediyor, askerin ölümüyle aslında yazar insanların ölümüne göndermede bulunmak istiyor.

3. NESNE-KİŞİ BAĞINTISI

Geleneksel romanlarda sıkça rastlanan nesne ve insan arasında kurulan bağın *Labirentte* adlı romanda, mevcut olmadığı dikkat çekmektedir. Özellikle geleneksel romanlardaki kişinin sosyal statüsü, ekonomik durumu ve kişiliğini yansıtan nesnelere Robbe-Grillet’in romanında rastlanmamaktadır. Nesne ve kişi arasında bu türden referans değerler içeren hiçbir bağ söz konusu değildir, sadece dış dünya ve insan arasında yüzeysel bağlardan söz edilebilir. Bir başka deyişle yazar, insanı onu çevreleyen nesnelere gerçeğine göre değil, onu çevreleyen dış dünyanın gerçeğine göre incelemektedir.

Oysa Balzac kahramanlarını bir bütünlük içerisinde baştan ayağa betimlerken, aynı zamanda onları buldukları mekânın nesnelere ve giysileri ile özdeşleştirerek sunmaktaydı. Bir evi, mobilyaları, kıyafetleri, yüzleri, bedenleri betimlerken amaç onların bir bütün oluşturduğunu göstermekti. Bir başka deyişle amaç, bir dekor oluşturmak, olayın çerçevesini tanımlamak ve kahramanların fiziki görünümünü sunmak, betimlenen öğeler arasındaki benzerlik (Robbe-Grillet, 1963:125) ve uyumun ortaya koyduğu işlevselliğe dikkat çekmekti. Geleneksel romanlarda öykü ve betimleme arasındaki işlevsel bütünlük bağı, romanın temel işlevlerinden birisini oluşturmaktaydı.

Robbe-Grillet nesne ile ona sahip kişi arasında herhangi bir bağın kurulmasına karşı bir anlayış sergiliyor. Örneğin genç kadının dairesindeki nesnelere betimlenirken ne kadının sosyal statüsü, ne kimliği ne de karakteri üzerine herhangi bir gönderme fark edebiliyoruz. Kadın zengin mi, fakir mi, ciddi mi, neşeli mi, nasıl bir zevk sahibi nesnelere herhangi bir ip ucu vermiyor:

Genç görünümlü bir kadın, belden sıkı kalça kısmından şişik koyu gri renkte bir önlük giymiş (Robbe-Grillet, 1959:56).

Şifonyerin üzerindeki bölümü süsleyen yerde asılı kocasının çerçevesiz resminin altında, bir divan-yatak, mumlu bir tual ile kaplı dikdörtgen bir masa. (Robbe-Grillet, 1959:187).

Betimlenen bu kıyafetlerden veya eşyalardan hareketle kişinin sosyal statüsü, ekonomik durumu veya karakteri üzerine bir bilgi sahibi olmak olanaksız. Dolayısıyla nesnelere bu tür bir işleve sahip değiller. Bu durumu Robbe-Grillet şöyle açıklıyor: “Romanda entrikaya destek niteliğinde olan eşya ve jestler tamamen bu işlevini terk ediyor: boş bir sandalye bir yokluğu veya bekleneni anlatmıyor, omuza dokunan bir el bir sempatiyi ifade etmiyor. (...) Bundan böyle aksine eşyalar bu tür sınırlarını yitirecekler, sınırlarından vazgeçecekler. Nesnelere artık kahramanın belirsiz ruh halinin belirsiz yansıması, turnuvaların görünümü, arzuların gölgesi olacaklar.” (1963:19-20). Zira ona göre “bu sayfalarda kişinin yeri betimlenen nesnede değil, betimlemenin hareketindedir.” (1963:128). Yeni roman ekolünün yapıtlarında nesne ile kişi arasındaki bağın yok olduğu (Demirel, 1991:174), Robbe-Grillet’in betimlemelerinde nesne ve kişi arasında bir bağımsızlığın dikkat çektiği görülmektedir (Sunel, 1989:66). Betimlenen eşya bütün anlamdan ve insan izinden soyutlanmış şekilde sunulmaktadır (Picon,1976:181).

Robbe-Grillet’in romanında geleneksel romanlarda sıkça karşılaşılan öyküdeki anlatma boyutu ile betimleme boyutu arasındaki işlevsellik açısından uyum bağıntısını görmek oldukça güçtür. *Labirente* romanında bu bağ ortadan kalkmış gibi görünmektedir. “Neticede modern romanlarda hiçbir şeyden hareket etmeyen bir betimlemeye rastlamak güç değil.” (Robbe-Grillet, 1963:127). Betimleme sahneleri, öykünün anlaşılmasına yardımcı olmak yerine onun takibini daha da güçleştirmekte ve akışını frenlemektedir.

SONUÇ

Alain Robbe-Grillet, romanın bir ucundan diğer ucuna betimleme boyutuna geniş yer vermektedir. Onun romanında betimleme bir bütünlük içermez, zira yazar bir nesne veya kişiyi betimlerken bir plan izlememektedir. Robbe-Grillet’in betimleme yaparken sinema tekniğini kullandığı, kişi ve nesnelere adeta kamera örneğinde olduğu gibi farklı açılardan yansıtmaya çalıştığı ve sadece görüneni sunmak istediği gerçeği söz konusudur.

Betimlemelerde nesne ona sahip olan kişiler hakkında bilgi sunacak sosyal, metafizik, ekonomik veya estetik değerler içermiyor, bir başka deyişle bu tür işlevler üstlenmiyor. Nesne ve kişi betimlemelerinde bir nötre boyuttan söz edilebilir, bu durum geleneksel romana göre *Labirente* romanındaki betimlemeleri işlevsiz kılmaktadır.

Robbe-Grillet, özellikle modern toplumun karmaşık ve kozmopolit yapısını, günümüz insanının gerçeğini ve onu çevreleyen dünyanın durumunu sunmaya çalışmıştır. Fakat bunu yaparken yazar geleneksel romancılardan çok farklı bir yöntem izlemiştir. O, okuyucuya her şeyi geleneksel romancılar gibi parantezler açarak açıklamak yerine, romanında yer alan gerçekleri birtakım motiflerden hareketle okuyucunun kavramasına bırakmıştır. Romanını sembolik değerlerden arındırmaya çalışmakla birlikte yazar, aslında betimlemelerinde kullandığı her motifin arkasında günümüz insanının ve dünyanın bir gerçeğini yansıtmaya çalışmış, fakat hiçbir şeyi açık bir şekilde betimlememiş, şifrelerin çözümünü okura bırakmıştır denilebilir.

KAYNAKÇA

- Albérès, R. M. (1964). *Michel Butor, Classiques du XXe siècle*, Paris: Editions Universitaires.
- Astier, P.A.G. (1968), *La Crise du roman français et le nouveau réalisme*, Paris: Les Nouvelles Editions Debrasse.
- Bloch-Michel, J. (1973). *Le Présent de l'indicatif, Essai sur le nouveau roman*, Paris: Gallimard.
- Bourneuf, R.et Ouellet, R. (1972), *L'Univers du roman*, Paris: Presses Universitaires.
- Brooke-Rose, C. (1964. L'imagination baroque de Robbe-Grillet, Un nouveau roman? Recherches et tradition. *La Revue des Lettres Modernes*, 94-99.
- Demirel, E. (1991). Personnage/objet chez Robbe-Grillet, *Frankofoni*, Ankara.
- Genette, G. (1972). *Figures I, II, III*, Paris: Seuil.
- Kuzyk, N.Y. (2018). Les Notions "chose" et "objet" comme point de repère dans l'analyse des oeuvres du Nouveau Roman, *Haykobnn bichnk mixhapoahoro rymahitaphoro yhibepcntety*, 35/2, 14-18.
- Perugini, G. P. D. (2012). Poétique de la reconstruction: espace, objet et identité chez Alain Robbe-Grillet, *CALIGRAMA, Belo Horizonte*, v17, n.1, 115-137.
- Picon, G. (1976). *Panorama de la nouvelle littérature française*, Paris: Gallimard.
- Ricardou, J. (1967). *Problèmes du nouveau roman*, Paris: Seuil.
- Robbe-Grillet, A. (1959). *Dans le labyrinthe*, Paris: Editions de Minuit.
- Robbe-Grillet, A. (1963). *Pour un nouveau roman*, Paris: Editions de Minuit.
- Sarraute, N. (1956), *L'Ere du soupçon*, Paris: Gallimard.
- Simon, P. H. (1966). *Langage et destin, diagnostic des lettres françaises contemporaines*, la Renaissance du livre.
- Slusarka, A. (2011). La Présence et le fonctionnement des personnages mythiques dans Les Gommages et Dans le Labyrinthe d'Alain Robbe-Grillet, *Annales, Universitatis Mariae Curie-Sklodowska*, Polonia, XXIX/2, 7-17.
- Stoltzfus, R. M. Camus et Robbe-Grillet, un nouveau roman? Recherches et tradition, *La Revue des Lettres Modernes*. No:94-96.
- Sunel, A. H. (1989). Procèdes romanesques dans le nouveau roman, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6, 1-2.
- Vareille, J. C. (1981). *Alain Robbe-Grillet, L'Etrange*, Paris: A.G.Nizet.